

Nr 24.

Ankom till Riksdagens kansli den 19 maj 1910 kl. 3 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 14, angående väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande arbetslöshetsförsäkring m. m.

I motion, nr 185, hvilken hänvisats till behandling af Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, hemställer herr Wawrinsky jämte 38 af kammarens ledamöter, »att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes i samband med utredning rörande arbetslösheten i Sverige låta verkställa en utredning rörande försäkring mot den oförvållade arbetslöshetens ekonomiska följder samt till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill utredningarne kunna föranleda.»

Angående motiveringen till motionen och hvad Andra kammarens utskott yttrar tillåter sig utskottet hänvisa till Andra kammarens utskotts utlåtande, nr 32.

Andra kammaren har bifallit sitt utskotts hemställan, »att Andra kammaren för sin del, med bifall till herr Wavrinskys ifrågavarande motion, måtte besluta, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en utredning rörande arbetslösheten i Sverige samt rörande försäkring mot den oförvållade arbetslöshetens ekonomiska följder äfvensom till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill utredningen kan föranleda.»

Mot denna hemställan hade reservation afgifvits af herr Fornander och tre andra utskottets ledamöter, hvilka ansett, att utskottets yttrande bort hafva följande lydelse:

Bih. till Riksd. Prot. 1910. 9 Saml. 2 Afd. 1 Band. 24 Häft. (Nr 24). 1

»Att arbetslösheten är en företeelse, som står i närmaste samband med industriens utveckling, och att man med uppmärksamhet bör följa densamma och se till i hvad mån den genom lämpliga åtgärder kan hämmas eller åtminstone lindras, anser utskottet vara oomtvistligt.

Arbetslös i egentlig mening är den arbetare, som önskar och kan arbeta, men dock ej får tillfälle därtill, enär af en eller annan anledning hans arbetskraft icke kan för tillfället tagas till användning inom produktionen. I samma mån samhället industrialiserats, så att individernas arbete afser specialproduktion för försäljning, blir deras sysselsättande beroende på varans afsättning. Alla rubbningar i detta hänseende få ett visst inflytande på produktionsverksamheten och följaktligen äfven på de därvid sysselsatta arbetarnas ställning. Dessa rubbningar eller *ekonomiska kriser*, som dock efter hand lindras i den mån näringslivet organiserande fortskrider och förbättras, är den mest djupgående och ödesdigra orsaken till arbetslöshet.

Men äfven andra finnas. Sålunda äro arbetsförhållandena inom hela världens textilindustri nära beroende af att fårafveln i Australien eller bomullsodlingen i Förenta staterna, Indien och Egypten få gynnsamma eller ogynnsamma *väderleksförhållanden*. Och i vårt land är *säsongarbetslösheten* på grund af kölden under vintermånaderna mycket regelbunden och omfattande. Våra mest typiska säsongyrken äro *tegelindustrien*, *sågverksindustrien*, *byggnadsyrkena* och *hamnarbetet* jämte öfriga grenar af sjötransportverksamheten. Men äfven *jordbruket*, som sysselsätter ungefär hälften af all arbetskraft i vårt land, är likaledes hos oss ett säsongyrke, så till vida som den alldeles öfvervägande delen af jordbruksarbetet endast kan utföras under den varma årstiden. Att detta oaktadt någon egentlig arbetslöshet därinom ej gör sig särdeles märkbar är beroende därpå, att arbetarne hittills allmänt haft fast årsanställning.

Mera tillfälliga orsaker till arbetslöshet är t. ex. *förändringar i produktionen* genom införande af nya arbetsbesparande maskiner o. d., som göra vissa grupper af arbetare öfverflödiga.

Att arbetslösheten, där den härleder sig af dessa nu nämnda orsaker, kan sägas vara *oförskylld* och *ofrivillig* är ofrånkomligt; många fullt oförvitliga och skötsamma människor få genom densamma sin ekonomi försämrad samt bringas lätt, på grund af nödens och sysslöshetens demoraliserande verkningar, in på vägar, som kunna blifva ödesdigra ej blott för dem själfva utan äfven för deras familjer.

Vid bekämpandet af arbetslösheten gäller det naturligtvis främst att

om möjligt angripa det onda vid roten, d. v. s. söka *undanröja dess orsaker*. Men då dessa endast efter hand kunna tänkas försvinna, så låter det sig otvifvelaktigt göra att inom vissa särskilda arbetsområden ingripa *reglerande på arbetsmarknaden*. Att staten och kommunen såsom samhällets båda största arbetsgifvare i detta afseende hafva en stor uppgift att fylla torde vara oomtvistadt. I stället för att under högkonjunktur starta nya och stora arbetsföretag, böra de vid nedgång inom näringslivet utvidga sin produktionsverksamhet, hvarigenom i förra fallet konkurrensen om den knappa arbetskraften undvikas och i senare fallet ett väsentligt bidrag lämnas till att hålla arbetsmarknaden uppe. Att denna väg otvifvelaktigt är att föredraga framför den, som afser anordnandet af *nödhjälpsarbeten*, hvilka alltid äro dyrbara i förhållande till arbetsproduktens värde och för öfrigt icke kunna blifva af större betydelse för andra än grofarbetare, är en erfarenhet, som från flera håll blifvit bestyrkt.

Men gentemot arbetslösheten har man äfven att tillgripa *arbetsförmedlingen*, hvilken numera är understödd af staten. Genom arbetsförmedling söker man att i lämplig sysselsättning anbringa den mänskliga arbetskraften. Denna omsorg är gifvetvis främst individens egen sak, men då stora svårigheter ofta möta för arbetsgifvaren att vid visst tillfälle anträffa just den arbetskraft han behöfver och för arbetare att finna ledig och lämplig plats, så har erfarenheten visat att anordningar på detta område äro erforderliga.

Ser man på resultatet af den offentliga arbetsförmedlingen, så kan man, särskildt i betraktande af att den hos oss ännu är endast 8 år gammal, påstå att detta varit större än i något annat land. Förklaringen härtill ligger däri, att den fått åtnjuta såväl intresse och förtroende från de närmast berörda parterna — arbetsgifvare och arbetare inom industri och handverk, handel och samfärdsl samt ej minst landtbruket — som ock särskild omvårdnad af stat och kommun. Af allt att döma kommer den så lyckligt påbörjade utvecklingen att snabbt fortgå och därigenom effektiva former skapas för utjämmandet af tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

För att fullständiga arbetsförmedlingens verksamhet skulle den ju kunna utrustas med möjlighet att åt medellösa arbetare, som genom den offentliga arbetsförmedlingen erhållit arbetsanvisning å ort, som är aflägsset belägen från vistelseorten, bereda tillfälle att komma i åtnjutande af till priset nedsatta resor å statens järnvägar.

Enligt utskottets förmenande hafva vi sålunda i dessa båda åtgärder

— *statens och kommunens reglerande ingripande på arbetsmarknaden*, däri-
genom att de bättre afpassa tiden för startande af nya och stora arbets-
företag, äfvensom *den offentliga arbetsförmedlingens utveckling* i ännu mera
effektiva former — de för samhället mest betryggande garantierna att
kunna från arbetslösheten och dess risker rädda stora arbetareskaror.

Men utskottet vill äfven konstatera en annan sak, nämligen arbetar-
nas utpräglade afvoghet mot att ta befattning med någon annan sysselsätt-
ning än sitt särskilda fack. Specialisering är ju nödvändig; hvar och en
gör ju bäst nytta på den plats, för hvilken han har särskild utbildning.
Och obestriddligt är, att många arbetare, som utöfva *finare* yrken, icke
utan risk för sin yrkesskicklighet kunna för någon tid taga tillfälliga grof-
arbeten. Det är också gifvet, att ett ovant arbete kostar mera möda än
det, hvari man utbildats. Men i stort sedt bör man väl ändå kunna säga,
att hvarje frisk och kraftig yngre arbetare bör kunna, i brist på annat
arbete, ta itu med flertalet grof- och utarbeten, som förekomma. Så sker
dock ej i praktiken, utan landtmannanäringarne ha öfverallt i landet att
kämpa med en brist på arbetskraft, som väsentligen förhindrar odlingens
och landtkulturens framåtskridande. Öfver hufvud märker man inom arbe-
tarelägret en allmän tendens att skarpt afgränsa de olika yrkena i nästan
skrämmässig afskildhet, som hotar näringslifvets smidiga anpassning efter de
växlande konjunkturerna.

Hyad motionären däremot föreslagit, nämligen en utredning rörande
försäkring mot den oförvällade arbetslöshetens ekonomiska följder, anser
utskottet vara af mycket tvifvelaktigt värde och detta så mycket mera,
som motionären håller för troligt, att man vid sträfvandena i vårt land
för uppnående af detta mål skulle som utgångspunkt taga »en frivillig
arbetslöshetsförsäkring i anslutning till fackföreningarnas understödskassor».

Först och främst torde det väl vara alldeles oomtvistadt — i alla
händelser är denna mening förhärskande bland framstående nationalekonom-
er — att försäkring mot arbetslöshet innebär en nedslående uppgift till
följd af de ofantliga svårigheter det erbjuder att uppskatta dens ärlighet
som påstår sig sakna arbete, samt till följd af att denna risk, till åtskill-
nad från den i sjukdoms-, ålderdoms-, dödsfalls-, och olycksfallsförsäk-
ringarne, icke är individuell, utan kan drabba på en gång alla arbetare i
en och samma fabrik eller t. o. m. arbetarne i ett helt yrke, ja äfven ett
helt lands hela industri.

Därnäst förmenar utskottet att mot det af motionären förordade sam-
arbetet med fackföreningarnas understödskassor kunna påvisas vissa betänk-

ligheter. Genom att gifva offentliga bidrag till dessa ifrågavarande kassor drifver man arbetaren in i organisationer, med hvilka sådana kassor äro förbundna. Detta har stor betydelse i ett land, där arbetarörelsen hufvudsakligen är politisk och där arbetareorganisationerna till största delen ansluta sig till socialdemokratien. Skulle däremot de oorganiserade arbetarne stanna utanför fackorganisationerna och endast tillhöra understödkassorna, blefve deras ställning inom dessa sistnämnda med all sannolikhet ej synnerligen eftertraktad, hvarigenom syftet med det offentliga understödet skulle komma endast ett mindretal till godo. Det måste väl anses vara olämpligt och betänkligt att med statsmedel understödja en försäkring, som omfattar endast en del af dem, som äro utsatta för arbetslöshet, och bland dessa dem, som äro bäst i stånd att hjälpa sig själfva, under det att systemet lämnar utan hjälp kanske den större delen och däribland dem, hvilka äro mest i behof af hjälp.

Gentemot motionären håller utskottet före, att från Belgien, Frankrike, Norge, Danmark m. fl. länder ingalunda ännu föreligga erfarenheter af den art, att man på dem kan utan vidare grunda införande af systemet i vårt land. Äfven här befinner man sig på försöksstadiet.

Ser man däremot på Tyskland, så har arbetareförsäkringens behandling där gått fram successivt. Genom tre efter hvarandra stiftade lagar — 1883 om sjukdomsförsäkring, 1884 om olycksfallsförsäkring och 1889 om invaliditets- och ålderdomsförsäkring — har skapats ett omfattande system af arbetareförsäkring. Visserligen låg det i den tyska regeringens afsikt att låta försäkringen inbegripa äfven dödsfallen och arbetslösheten, men hvad den senare risken beträffar, har det hittills — så lång tid efteråt — stannat vid utredningar, som ej ledt till något resultat. Detta exempel torde böra uppfattas som *en maning till varsamhet, att ej taga för sig flera uppgifter än man under öfverskådlig tid kan lösa*. Här i landet står ju sedan flera år tillbaka ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen på dagordningen och efter hvad man vet har regeringen för afsikt att oförtöfvadt efter den omfattande nu pågående utredningens afslutande förelägga Riksdagen förslag till lösning af denna så vidtomfattande fråga. Under sådana förhållanden synes det utskottet vara mindre välbetänt att nu äfven till utredning upptaga en så allmänt erkänd svårlöst arbetareförsäkringsgren som arbetslöshet. Att däremot »undersökningen angående arbetslösheten fortgår och att därvid särskild vikt lägges vid att de fortsatta räkningarne anordnas på sådant sätt att de arbetslösa mera intresseras

för dem och att det resultat, som framgår af räkningen, blir ett så troget uttryck som möjligt för arbetslöshetens verkliga natur och omfattning», håller utskottet liksom motionären för synnerligen angeläget. Men därpå är äfven regeringens uppmärksamhet fästad, såsom framgår af civilministerns uttalande under fjolårets riksdag. Sedan hänvisning till de hufvudsakliga resultaten af arbetslöshetsräkningarne den 12 januari 1909 lämnats, fortsätter civilministern: »Förutom denna praktiska uppgift att tjäna till ledning för direkta positiva mått och steg, åsyftade regeringen med arbetslöshetsräkningarne jämväl att skaffa material för ett allmänt bedömande af arbetslöshetens orsaker och frekvens inom olika åldrar, kön, yrken och landsdelar. — — — Kungl. Maj:t har också anbefallt kommerskollegium att verkställa en närmare bearbetning af detta material, och jag har mig bekant, att kollegium på andra vägar söker införskaffa kompletterande uppgifter för den publikation i ämnet, som snart nog torde föreligga. *Det är äfven vår afsikt att framgent föranstalta om systematiska observationer rörande arbetslöshetens olika sidor.*» (Kursiv. af utskottet.)

Då sålunda utskottet anser, att man ej bör gripa sig an med den af motionärerna framförda sociala försäkringsformen, innan den utredning, som nu pågår beträffande ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen, föreligger färdig, *enär man bör bland annat först kunna öfverblicka de kostnader, som sistberörda mera viktiga frågor lösning komma att medföra för staten*, får utskottet på förut här angifna skäl hemställa, att herr Wavrinskys ifrågasvarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.»

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet, som i hufvudsak instämmer med hvad reservanterna i Andra kammarens tillfälliga utskott yttrat, finner förevarande frågor, hvilka blifvit aktuella under senaste ekonomiska kris och depressionsperiod, mycket beaktansvärda.

Äfven om bättre konjunkturer med rikligare arbetstillfällen nu äro på väg att inträda, synes det utskottet angeläget, att det allmänna söker bibehålla kännedom om arbetslöshetens omfattning och natur genom vidtagande af regelbundna åtgärder i sådant syfte.

Det är ock gifvetvis en samhällsfråga af allra största betydelse att i möjligaste mån bekämpa arbetslösheten. I sådant afseende finner utskottet

särskildt den offentliga arbetsförmedlingen, hvilken bör allt vidare utvecklas, medföra afsevärdt gagn; och vill utskottet framhålla vikten af samarbete mellan de olika arbetsförmedlingsanstalterna.

Beträffande den ifrågasatta arbetslöshetsförsäkringen anser utskottet det ej minsta hindret för densammes genomförande ligga uti svårigheten att i hvarje särskildt fall bedöma, om arbetslösheten är oförvållad eller ej. Andra kammarens utskott uttalar i detta afseende, »att den ifrågasatta utredningen bör gifvetvis endast gälla sådan arbetslöshet, som är i egentligaste mening oförvållad, och sålunda ej beröra de arbetare, som genom strejk eller lockout mistat sitt arbete». Utskottet vill dock erinra, att arbetskonflikter ofta, äfven indirekt förorsaka minskade arbetstillfällen med åtföljande arbetsbrist; och kan det i sådana fall vara svårt, om ej omöjligt, att bedöma, huruvida arbetsbrist är själföfvållad eller ej.

Då motionären såsom utgångspunkt för nu ifrågavarande sträfvanden förordar en frivillig arbetslöshetsförsäkring i anslutning till fackföreningarnas understödskassor, vill utskottet anmärka, att det ofta icke är möjligt att fullständigt skilja fackföreningsväsendets understöd åt *arbetslösa* från den åt de *strejkande* utgående skadeersättningen. Båda hänga tvärtom nära tillsammans med hvarandra. För att bereda framgång åt en strejk har fackföreningen två medel: dels lämnas åt de strejkande själfva understöd, dels tilldelas sådant åt eljest arbetslösa, på det att dessa icke skola uppträda såsom »strejkbrytare». Detta förhållande kan icke lämnas ur sikte. Skall en från fackföreningshåll företagen arbetslöshetsförsäkring främjas genom subventionering af allmänna medel, kan detta i sista hand betyda, att dessa medel skola understödja arbetarnes lönestrider.

Utskottet vill emellertid icke förneka, att nu ifrågasatta gren af arbetareförsäkring möjligen kan blifva ett led i den moderna samhälleliga försäkringsverksamheten, men anser, att den säkerligen vidtomfattande utredningen af detta spörsmål i hvarje fall ej bör företagas, förrän frågan om ålderdoms- och invaliditetsförsäkring först blifvit löst samt kostnaderna härför sålunda kunna öfverskådas. Det är ock sannolikt, att de vid utredningen af dessa senare försäkringsgrenar vunna insikter skola blifva fruktbringande för bedömande af nu föreliggande fråga.

Äfven från arbetarnes egen synpunkt torde det väcka betänkligheter, om på en gång afgifter skulle af dem krävas för sjukdoms-, ålderdoms- och invaliditetsförsäkring samt därtill för arbetslöshetsförsäkring.

Utskottet vill till sist erinra, att regeringen genom sina åtgärder i åtskilliga afseenden uppenbart ådagalagt, att den har sin uppmärksamhet fäst på arbetslöshetsproblemet i hela dess vidd.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer utskottet,

att Första kammaren icke måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 19 maj 1910.

På utskottets vägnar:

G. LAGERBJELKE.
